

חקיקה ופסיקה סוציאלית

בעריכת אריה וולף, עו"ד

חוק גיל פרישה, התשס"ד-2004

החוק התקבל בכנסת ב-7 בינואר 2004. מטרת החוק לקבוע כללים אחידים לעניין גיל הפרישה מעבודה, לרבות העלאת גיל הפרישה באופן מדורג.

גיל הפרישה הוא הגיל שבהגיעו אליו עובד זכאי לפרוש מעבודתו בשל גילו ולקבל, אם הוא זכאי לכך לפי דין או הסכם, גמלת פרישה. הגיל הוא 67 שנה לגבר ו-62 לאישה. בגיל 67 ניתן לחייב הן את הגבר והן את האישה לפרוש מעבודתם בשל גיל.

הגיל לפרישה מוקדמת, כלומר פרישה מעבודה בשל גיל, אך בטרם הגיע העובד לגיל הפרישה הנזכר לעיל, הוא 60 שנה לגבר ולאשה ויחולו עליו ההוראות שנקבעו בדין או בהסכם לעניין הפחתת הגמלה בשל הפרישה המוקדמת. גיל זה הוא גיל הפרישה המוקדמת לגברים כבר היום, בעוד שגיל הפרישה המוקדמת לנשים בקרנות הפנסיה הוותיקות הוא 55.

החוק קובע הוראות מעבר לגבי גיל הפרישה לגבר שנולד עד חודש אפריל 1942 ולאשה שנולדה עד חודש אפריל 1947.

שר האוצר אמר למנות ועדה ציבורית לבחינת גיל הפרישה לאישה שנולדה בשנת 1950 ואילך. חברים בוועדה הציבורית יהיו נציגי העובדים, המעבידים והממשלה. הוועדה תגיש את המלצותיה לשר האוצר לא יאוחר מיום 30 ביוני 2011. השר אמר להניח את ההמלצות על שולחן הכנסת. עד 30 בספטמבר 2011 יביא שר האוצר לאישור ועדת הכספים את המלצותיו לעניין גיל הפרישה לאישה שנולדה אחרי שנת 1950. המלצותיו אלה ייקבעו בהתחשב בהמלצות הוועדה הציבורית ואפשר שיכללו שינוי בגיל הפרישה לאישה. ועדת הכספים של הכנסת תיתן את המלצותיה בעניין המלצות שר האוצר לא יאוחר מיום 31 בדצמבר 2011.

כדי להבטיח שהסדר גיל הפרישה יהיה הסדר כולל ושווה לגבי כלל תושבי ישראל נקבע, שהוא יחול על אף האמור בכל הסכם, ובכלל זה בהסכם או בהסדר קיבוצי, בצו הרחבה או בתקנון של קופת גמל.

ניתן לקבוע בהסכם גיל פרישת חובה גבוה מזה שנקבע בחוק. כמורכב ניתן לקבוע בהסכם שעובד יהיה רשאי לפרוש מעבודתו בשל גילו גם בגיל שהוא נמוך מגיל הפרישה המוקדמת ובלבד שהמעביד, או מי ששר האוצר התיר לו להחליף את המעביד לעניין זה, יישא במלוא העלות הנובעת מהקדמת הפרישה. שר האוצר יקבע, בצו, סכומים שיינתנו כסיוע מאוצר המדינה, לפי אמות-מידה שייקבעו באותו צו, לפתרון קשיים כספיים ממשיים הנובעים מהעלאת גיל הפרישה לפי הוראות חוק זה.

הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 66 והוראת שעה), התשס"ד-2004

הצעת חוק של הממשלה.
סעיף 174 לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995, קובע, שחייל משוחרר שעבד בעבודה מועדפת או נדרשת ולא מיצה את זכותו לדמי אבטלה, יהיה זכאי למענק, בכפוף לתנאים הקבועים בחוק. עבודה מועדפת או נדרשת, לעניין זה, היא עבודה מסוג העבודות המנויות בלוח ח' לחוק.
ברשימת העבודות הללו נכללה בשנת 2002 גם עבודת אבטחה במוסדות חינוך. המציאות הביטחונית השוררת בארץ יוצרת צורך דחוף בגיוס ובהעסקה מתמשכת של מאבטחים גם לצורך אבטחת התחבורה הציבורית. לפיכך מוצע לקבוע, שעבודה באבטחת התחבורה הציבורית תיחשב עבודה מועדפת או נדרשת כמשמעותה בחוק, לגבי חייל ששירת כלוחם או כתומך לחימה כהגדרתם בחוק קליטת חיילים משוחררים, התשנ"ד-1994, ותנכה במענק המשתלם לחייל משוחרר לפי הוראת סעיף 174 לחוק.
עוד מוצע, שהתיקון האמור יחול על מי שהתחיל לעבוד באבטחה בתחבורה הציבורית בתקופה שמיום 1 באוקטובר 2003 עד יום 31 במאוס 2004 וגם על מי שהתחיל לעבוד באבטחה קודם לכן. אולם, התיקון יחול לגבי זה האחרון רק לעניין עבודתו באבטחה מיום 1 באוקטובר 2003.

חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה (תיקון מס' 19), התשס"ד-2004

הצעת חוק של הממשלה, שהיתה לחוק ביום 16 במאוס 2004.
סעיף 16 לחוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה, התש"ל-1970, קובע, שמי שזכאי

עקב מאורע איבה לתגמול לפי החוק האמור ולגמלה לפי חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995, בידו הברירה לבחור בין התגמול והגמלה האמורים. סעיף 7 לחוק התגמולים קובע, שבני משפחתו של מי שנהרג כתוצאה מפעולת איבה זכאים לתגמול לפי הוראות חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום), תש"י-1950. סעיף 12 לחוק משפחות החיילים קובע, שאלמן או אלמנה הזכאים לתגמול לפי חוק התגמולים, שחזרו ונישאו ונישואיהם החוזרים פקעו, זכאים לתגמול לפי החוק האמור, מיום פקיעת נישואיהם. יחד עם זאת, סעיף 135 לחוק הביטוח הלאומי קובע, שאלמן או אלמנה הזכאים לקצבת תלויים לפי אותו חוק אשר חזרו ונישאו זכאים מחדש לקצבה האמורה רק אם פקעו נישואיהם החוזרים לפני תום עשר שנים מיום שנישאו מחדש.

כדי להשוות את תנאי הזכאות של זכאי לפי הוראת סעיף 16 לחוק התגמולים, בין שבחר בתגמול לפי החוק האמור ובין שבחר בגמלה לפי חוק הביטוח הלאומי, מוצע לתקן את חוק התגמולים ולקבוע, שאלמן או אלמנה הזכאים לתגמול לפי חוק התגמולים, אשר בחרו בגמלה לפי חוק הביטוח הלאומי, ישובו ויהיו זכאים לקצבת התלויים לפי החוק האמור במועד שבו פקעו נישואיהם החוזרים, גם אם חלפו עשר שנים מיום שחזרו ונישאו.

הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 70) (עבודה מועדפת בסיעוד), התשס"ד-2004

הצעת חוק של חברת הכנסת אורית נוקד (עבודה).
חייל משוחרר העובד בעבודה מועדפת זכאי למענק בסכום של 7,200 ש"ח בערך אם התמלאו התנאים הקבועים בחוק הביטוח הלאומי.
העבודות המועדפות שהעבודה בהן מזכה את החייל המשוחרר במענק מנויות בלוח ח' של חוק הביטוח הלאומי. היום מנויות בו עבודה בתחנות דלק, בבניין, בבתי מלון, בחקלאות ובאבטחת בתי-ספר.

מוצע להוסיף לרשימת העבודות המועדפות עבודה בתחום הסיעוד, שעיקרה מתן שירותים לצורך סיוע לאנשים עם מוגבלות בביצוע פעולות יומיום או בהשגחה עליהם. לא יהיה זכאי למענק בן משפחה (אה, אחות, בן, בת, נכד, נכדה, דוד, דודה ובני זוגם של כל אחד מאלה) הנותן את שירותי הסיעוד. לא יוכר כעבודה מועדפת המזכה במענק מתן שירותי סעד שמהותם ניהול משק בית.

הצעת החוק כרוכה בעלות שנתית שהיא פחות מ-5 מיליון ש"ח.

הצעת חוק עבודת נשים (תיקון מס' 24) (הבטחת פנסיה וקרן השתלמות לעובדות הזכאיות לגמלת שמירת היריון), התשס"ד-2004

הצעת חוק של חברי הכנסת עמיר פרץ, דוד טל ואילנה כהן (עם אחד), שנתקבלה כחוק בכנסת ביום 23 במארס 2004.

הצעת החוק באה לחייב את המעביד לשלם תשלומים להבטחת פנסיה או לקרן השתלמות לעובדת הנעדרת מעבודתה בשל שמירת היריון ואשר זכאית לגמלה לשמירת היריון בהתאם להוראות חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995. לפי הערכת משרד האוצר תהיה עלות הצעת החוק 3 מיליון ש"ח.

הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 71) (חישוב תגמול בעד שירות המילואים), התשס"ד-2004

הצעת חוק של חבר הכנסת איתן כבל (עבודה).

לפי סעיף 273(א) לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995, אדם המשרת במילואים אשר עבד חודש אחד בלבד ברבעון שבתכוף לפני היציאה למילואים, והיה זכאי לתגמול בסכום השווה לשכרו בחודש האמור מחולק בשלוש, ובלבד שהתגמול המשולם אינו פחות משכר המינימום.

מוצע לקבוע, לצורך חישוב תגמול המילואים, שבחישוב ממוצע השכר בעד הרבעון שקדם ליציאה למילואים תחושב הכנסתו בעד החודשים שבהם לא עבד, כאילו השתכר שכר מינימום.

כמו־כן מוצע לקבוע, שמי שמשרת במילואים ואשר שכרו בעד חודש עבודה כלשהו ברבעון האמור היה שכרו החודשי פחות משכר המינימום, יחושב שכרו החודשי לאותו חודש כאילו השתכר שכר מינימום.

הצעת חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה (תיקון מס' 19), התשס"ד-2004

הצעת חוק של הממשלה.

סעיף 7 לחוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה, התש"ל-1970, שעניינו תגמול לבני משפחה, מחיל, בשינויים המחויבים, הוראות שונות מחוק משפחות חיילים שנספו

במערכה, תש"י-1950, לעניין תגמול המשולם לבן משפחה של נפגע פעולות איבה שנפטר כתוצאה מן הפגיעה האמורה. ההגדרה "בן משפחה" שבסעיף 1 לחוק התגמולים מפנה להגדרה האמורה בחוק משפחות חיילים ולפיה "בן משפחה" הוא, בין השאר, "ילדו של הנספה ובכלל זה ילד חורג או ילד מאומץ, שלא מלאו לו 21 שנה, או שמחמת מום גופני או שכלי לא עמד ברשות עצמו במות הנספה או בהגיעו לגיל 21 אחר מותו, וכל עוד אינו עומד ברשות עצמו מסיבות אלה, אך למעט ילד שבמות הנספה מלאו לו 21 שנה ומאותה שעה לא היה סמוך על שולחנו".

יחד עם זאת, בשונה מן האוכלוסייה שלגביה חלות הוראות חוק משפחות חיילים, קורה לא פעם שבין הנפטרים כתוצאה מפעולות איבה מצויים כמה מבני אותה משפחה. כך קורה, שילדים המצויים בתחילת חייהם הבוגרים מוצאים את עצמם במצוקה קשה, אף-על-פי שכבר מלאו להם 21 שנה ולפיכך אינם עונים להגדרת "בן משפחה".

לפיכך מוצע לתקן את סעיף 7 לחוק התגמולים ולקבוע שמי שהתייתם משני הוריו שאינו זכאי לתגמול לפי הוראות סעיף 7 בנוסחו היום רק בשל כך שבמועד שבו היה ליתום כאמור מלאו לו 21 שנה, זכאי למענק בסכום השווה למענק המשתלם, לפי הוראות סעיף 10(א)(2) לחוק משפחות חיילים, להורה ששכל את ילדו, ובלבד שבמועד האמור טרם מלאו לו 30 שנה.

עוד מוצע לקבוע, שהזכאות האמורה תהיה גם למי שאחד מהוריו נפטר כתוצאה מפגיעת איבה, שהיה ליתום משני הוריו בטרם מלאו לו 30 שנה. המענק ישולם לזכאי בשני שיעורים שווים: מחציתו תשולם לאחר המועד שבו היה הזכאי ליתום משני הוריו ומחציתו שישה חודשים לאחר מכן.

הצעת חוק הבטחת הכנסה (תיקון מס' 23) (מענק חימום), התשס"ד-2004

הצעת חוק של חברי הכנסת דוד טל, אילנה כהן, עמיר פרץ (עם אחד).
הצעת החוק קובעת זכאות לתשלום מענק חימום לזכאים לגמלה לפי חוק הבטחת הכנסה, התשמ"א-1980, שהגיעו לגיל פרישה.

משרד הרווחה משלם מענק חימום לזכאים המתגוררים בגפם באזורים קרים, כהשתתפות בהוצאות חימום. ברם, על-מנת להיות זכאי למענק עליהם להגיש בקשה בלשכת הרווחה של הרשות המקומית.

מוצע להסדיר את תשלום המענק בחוק, על-מנת ליצור זכאות אוטומטית בהתקיים התנאים הקבועים בחוק וכך למנוע את הצורך להגיש בקשה מדי שנה. כמו-כן מוצע, שהתשלום בסך 3 אחוזים מן השכר הממוצע יבוצע בחודש נובמבר של כל שנה.

מוצע, ששר הרווחה יקבע בצו את האזורים הקרים שבהם ישולם המענק. העלות הכוללת של המענקים המשולמים היום עבור חימום היא בערך 7 מיליון ש"ח בשנה.

שבעים וחמישה אחוזים מן הסכום האמור משלם משרד הרווחה ועשרים וחמישה אחוזים משלמות הרשויות המקומיות. התוספת התקציבית שתידרש לביצוע הצעת החוק מוערכת ב־3 מיליון ש"ח לשנה. בנוסף לכך, חלק התשלום שבוצע עד כה בידי הרשויות המקומיות יבוצע אף הוא מתקציב המדינה.

הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 72), התשס"ד-2004

הצעת חוק של הממשלה.

סעיף 297א לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995, שעניינו גמלה בתוספת הפרשי הצמדה, קובע בסעיף קטן (ב), שהגמלה המשולמת במועד תשלום שחל לאחר שחלף חודש קלנדרי מלא מן החודש שבו היתה אמורה להשתלם, תעודכן בשיעור עליית המדד שפורסם לאחרונה לפני המועד לתשלום, לעומת המדד שפורסם בחודש שבו היתה הגמלה אמורה להשתלם.

סעיף 297ב לחוק, שעניינו ניכוי מקדמה או תשלום אחר, קובע, שמקדמה או תשלום אחר (למשל, תשלום ששולם ביתר) ששולמו בעד הגמלה לפני תשלומה (קרי מקדמה) ושיש לנכותם מן הגמלה, ינוכו, אם חלף חודש קלנדרי מלא מן החודש שבו שולמו, כשהם מעודכנים בשיעור עליית המדד שפורסם לאחרונה לפני החודש שבו מבוצע הניכוי, לעומת המדד שפורסם לאחרונה לפני החודש שבו שולמה המקדמה. בשל השוני שבין שני הסעיפים האמורים לעניין שיטת העדכון, נוצר פער בלתי מוצדק של חודש אחד באופן שבו מחשבים את עדכון הסכום ששילם המוסד לביטוח לאומי ביתר והוחזר למוסד באיחור ובין אופן החישוב של עדכון הסכום שהמוסד משלם למבוטח באיחור.

כך ייתכן מצב שבו הסכום ששילם המוסד לביטוח לאומי למבוטח על-פי חישוב ההפרש שבין סכום הגמלה המגיע לו כשהוא מעודכן לפי הוראות סעיף 297א לחוק בניכוי סכום המקדמה ששולמה לו כשהוא מעודכן לפי הוראות סעיף 297ב לחוק יהיה שונה מסכום המקדמה רק בשל השוני הקיים בשיטת העדכון.

לפיכך מוצע לתקן את סעיף 297ב לחוק ולקבוע שחישוב עליית המדד לגבי מקדמה ששילם המוסד לביטוח לאומי ייעשה בדומה לחישוב הקבוע בסעיף 297א לגבי תשלום ששילם המוסד לביטוח לאומי באיחור, ביחס למדד שפורסם בחודש שבו שולמה המקדמה.

חוק נכי רדיפת הנאצים (תיקון מס' 14), התשס"ד-2004

החוק נתקבל בכנסת ביום 9 בפברואר 2004 ומבוסס על הצעת חוק של חברת הכנסת קולט אביטל (עבודה).

חוק נכי רדיפות הנאצים, התשי"ז-1957, קובע, שנכה רדיפות הנאצים זכאי לתגמולים לפי החוק האמור, אם הוא עלה לישראל לפני 1 באוקטובר 1953 וביום 1 באפריל 1957 היה, ולאחר מכן נשאר, אזרח ישראלי ותושב ישראל ודרגת נכותו אינה פחותה מ-25 אחוזים.

סעיף 14 לחוק קובע, שלא ישולם לנכה רדיפות הנאצים תגמול עבור תקופה שבה הוא נמצא מחוץ לישראל שלא למטרת ריפוי, אם תקופה זו עולה על שנתיים.

תנאי בסיסי לקבלת התגמול הוא תנאי התושבות. תנאי זה מונע פעמים רבות מנכה רדיפות הנאצים, המבקש להתגורר לעת זקנתו בקרבת בן משפחה מחוץ למדינת ישראל, את הזכות לתגמול כאמור.

לפיכך נקבע, שנכה רדיפות הנאצים שחדל להיות תושב ישראל, יהיה זכאי לתגמול בשלושה מקרים מיוחדים בלבד ואלה הם:

1. לא חלפו שנתיים מיום שעזב את ישראל;
2. הוא יצא מישראל למטרות ריפוי;
3. הוא קיבל תגמולים לפי החוק במשך תקופה של 30 חודשים לפחות לפני שחדל להיות תושב ישראל.

על-מנת למנוע ניצול לרעה של הוראות אלה נקבע, שהתובע תגמול שאינו נמצא במדינת ישראל, אך זכאי לתגמול כאמור, יתייצב אחת לשלושה חודשים להוכחת חיים בנציגות ישראל.

להערכת משרד האוצר עלותו של החוק היא בערך שני מיליון ש"ח לשנה.

הצעת חוק עבודת נשים (תיקון מס' 28) (תחילת תוקף היתר לפיטורים או לפגיעה בהיקף משרה), התשס"ד-2004

הצעת חוק של חברת הכנסת גילה גמליאל (ליכוד).

בהתאם להוראות חוק עבודת נשים, התשי"ד-1954, אין לפטר אישה בהיריון, או לפגוע בהיקף משרתה, באופן העלול להקטין את הכנסתה. יחד עם זאת, שר התעשייה, המסחר והתעסוקה רשאי לתת היתר לפיטורים או לפגיעה בהיקף המשרה כאמור לפי התנאים הקבועים בהוראות החוק.

מטרת הצעת החוק לצמצם את שיקול הדעת של השר לעניין מועד תחילת תוקפו של ההיתר, אבל בלי להתערב בשיקול דעתו באשר לעצם מתן ההיתר. בהתאם להצעת החוק לא יינתן היתר לפיטורים, או היתר לפגיעה בהיקף משרה, לגבי התקופה שקדמה ליום ההחלטה לתת היתר.

בה בעת מוצע להותיר לשר שיקול דעת לתת היתר למפרע, דהיינו למועד קודם ליום ההחלטה האמורה, בהתקיים אחד משלושה מצבים:

1. המעביד לא ידע, ולא היה עליו לדעת, ביום הפיטורים או ביום הפגיעה בהיקף המשרה, לפי העניין, שהעובדת בהיריון ולדעת השר לא יהיה זה צודק לתת את ההיתר רק מיום מתן ההחלטה בבקשה להיתר.
2. התקיימו נסיבות חמורות שבהן, לדעת השר, לא יהיה זה צודק לתת את ההיתר רק מיום מתן ההחלטה בבקשה להיתר ובלבד שההיתר לא יינתן לגבי תקופה שקדמה ליום הגשת הבקשה להיתר. נסיבה חמורה, לצורך זה, היא, למשל, עבירת משמעת חמורה שביצעה העובדת, כגון מעילה בכספי המעביד.
3. המעביד הוכרז פושט רגל, לפי פקודת פשיטת הרגל [נוסח חדש], התש"ם-1980, ואם הוא תאגיד – ניתן צו פירוק לפי פקודת החברות [נוסח חדש], התשמ"ג-1983; 3. עסקו של המעביד חדל לפעול לתמיד.

בכל המצבים האמורים נטל ההוכחה בדבר התקיימותם מוטל על המעביד, וגם אם הרים את נטל ההוכחה האמורה, אין בזה כדי לתת בידו זכות מוקנית לכך שההיתר יינתן למפרע. שיקול הדעת מצוי בידי השר אם להקדים את מועד תוקף ההיתר אם לאו.